

OPINIE PRELIMINARĂ

cu privire la proiectul Strategiei pentru asigurarea independenței și integrității
sectorului justiției 2020-2023

EXPEDIATĂ PRIN E-MAIL ȘI PLASATĂ PE SITE-UL [WWW.IPRE.MD](http://www.ipre.md) ȘI [WWW.CRJM.MD](http://www.crjm.md)

Adresată: Radu FOLTEA, secretar de stat, Ministerul Justiției
(radu.foltea@justice.gov.md)
Lilia RUSU, șefa Direcției analiză, monitorizare și evaluare a politicilor,
Ministerul Justiției (lilia.rusu@justice.gov.md)

Prezentată de: Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM, www.crjm.org),
persoane de contact: Vladislav GRIBINCEA (vladislav.gribincea@crjm.org)
și Ion GUZUN (ion.guzun@crjm.org)

Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE, www.ipre.org),
persoane de contact: Iulian RUSU (iulian.rusu@ipre.md) și Iulian GROZA
(iulian.groza@ipre.md)

Data: 19 mai 2020

Prezenta opinie este transmisă în contextul consultărilor publice lansate de Ministerul Justiției la 3 ianuarie 2020 pe marginea proiectului Strategiei pentru asigurarea independenței și integrității sectorului justiției¹ pentru anii 2020-2023 (în continuare *Strategie*) și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia² (în continuare „Planul de Acțiuni”).

În prima parte, autorii prezintă unele considerațiuni generale privind procesul de elaborare și aprobare a Strategiei. Cea de-a doua parte include recomandări cu privire la aspectele specifice ce vizează (a) direcțiile, (b) obiectivele strategice, (c) obiective specifice și activitățile menționate în proiectele Strategiei și Planului de acțiuni.

Concluzia noastră preliminară este că proiectele Strategiei și Planului de Acțiuni reprezintă un bun început, însă acestea necesită ajustări și completări adiționale. Ne exprimăm disponibilitatea de a contribui la îmbunătățirea acestora. Recomandări mai detaliate vor fi prezentate în cadrul grupurilor de lucru formate pentru elaborarea Strategiei, precum și pe întreg parcursul procesului de definitivare și adoptare a acestor documente strategice.

¹http://justice.gov.md/public/files/directia_analiza_monitorizare_si_evaluare_a_politicilor/Proiect_Strategia_pentru_asigurarea_independentei_si_integritatii_sectorul_justitiei_2020-2023.pdf

²http://justice.gov.md/public/files/directia_analiza_monitorizare_si_evaluare_a_politicilor/Proiect_Plan_de_Actiuni_SIISJ_2020-2023.pdf

Considerații generale

Considerăm absolut necesară existența unui document strategic care reglementează prioritățile pentru următorii ani privind dezvoltarea și consolidarea sectorului justiției. Un asemenea document ușurează implementarea ulterioară a reformelor și oferă o previzibilitate pentru sectorul justiției în ceea ce privește măsurile de reformă care vor fi luate. De asemenea, acest document facilitează susținerea de către partenerii de dezvoltare a eforturilor de reformare a justiției.

Un asemenea document strategic, de regulă, se adoptă pe 4 ani, adică depășește perioada unui Guvern sau a unei legislaturi parlamentare. Pe de altă parte, introducerea unor măsuri care nu au o susținere politică consistentă, coroborat cu reticența sistemului justiției de a se reforma, riscă să genereze dificultăți majore la etapa implementării strategiei. Din acest motiv, noua strategie de reformă a justiției trebuie adoptată printr-un consens politic larg. Acesta poate fi obținut cel mai ușor prin elaborarea transparentă a documentului și consultarea tuturor actorilor relevanți, în special a actorilor din justiție, a opoziției parlamentare și a societății civile. Proiectul Strategiei și al Planului de Acțiuni a fost publicat pe 3 ianuarie 2020. Ministerul Justiției a început elaborarea acestuia în anul 2017. Ne expunem speranța că proiectul Strategiei și al Planului de Acțiuni va urma etapele necesare în contextul transparenței în procesul decizional și a consultării cu publicul, cu evitarea modificărilor fără consultarea lor prealabilă la etapa de aprobare de Guvern și Parlament. Implementarea strategiei este și mai relevantă după încheierea procedurii de consultare publică și de adoptare.

Din acest motiv, este important ca:

- a. Documentul strategic să includă o evaluare a riscurilor urmare a crizelor (epidemiologice, economice sau financiare) care ar putea afecta eventuala implementare a Strategiei.
- b. Documentul strategic să răspundă problemelor reale identificate. Am observat că unele activități nu răspund problemele identificate, ci au fost mai degrabă introduse la propunerea actorilor din domeniul justiției. Alte măsuri propuse sunt menite să redreseze probleme care de fapt nu există (ex. mărirea numărului personalului care asistă judecătorii. [Datele CEPEJ³](https://crjm.org/justitia-din-republica-moldova-personalul/) confirmă că o insuficiență în acest sens nu există, adevărata problemă fiind fluctuația de cadre, numărul vacanțelor și gestionarea ineficientă a funcțiilor disponibile. Nu am găsit în strategie măsuri în acest sens);
- c. Măsurile propuse pentru problemele identificate să fie suficiente. Am observat că, uneori, documentele avizate nu conțin măsuri suficient de ferme. De exemplu, deși strategia menționează drept problemă gravă lipsa de integritate în justiție, măsurile propuse pentru a redresa această problemă sunt rezervate;
- d. Măsurile propuse să fie clare. Modalitatea în care acțiunile/măsurile sunt formulate în planul de acțiuni nu oferă direcția clară în care vor fi îndreptate eforturile și finalitatea. A se vedea drept exemplu activitatea 1.2.5.c). Din această activitate nu este clar în ce sens vor fi modificate taxele executorilor judecătorești, în sensul micșorării sau majorării;
- e. Măsurile propuse trebuie orientate spre rezultat. Activitățile de genul „elaborarea unui proiect de lege”, puse exclusiv în sarcina Ministerului Justiției, urmează a fi evitate (a se vedea Planul de Acțiuni, activitatea 1.1.2 d)). Elaborarea unui proiect de lege nu poate fi o finalitate în sine, spre deosebire de adoptarea unei legi;
- f. Documentul strategic să fie concis. Strategia trebuie să conțină doar aspectele absolut necesare. Recomandăm evitarea menționării în strategie a activităților efectuate oricum de

³ <https://crjm.org/justitia-din-republica-moldova-personalul/>

- către autorități în mod periodic. Am observat că planul de acțiuni conține suficiente astfel de activități (a se vedea, de exemplu, activitățile referitoare la Institutul Național al Justiției menționate în punctul 1.3.2);
- g. Strategia să conțină indicatori de implementare măsurabili. Strategia publicată menționează în termeni generali că anumite fenomene vor fi îmbunătățite sau eradicate, însă nu oferă indicatori măsurabili (ex. creșterea încrederii în justiției cu 20%). Această carență inevitabil va genera discuții dacă implementarea a fost cu adevărat bună și dacă rezultatul scontat a fost atins;
 - h. Strategia să aibă un mecanism suficient de influent de coordonare și monitorizare, pentru a asigura o implementare veritabilă. Una din lecțiile învățate din implementarea Strategiei precedente este că monitorizarea implementării trebuie efectuată de un organ suficient de influent din punct de vedere politic. Monitorizarea de către comisii create la nivelul Ministerului Justiției nu a asigurat impactul dorit al strategiei precedente. Mai mult, Ministerul Justiției nu deține pârghii suficiente pentru a asigura implementarea strategiei de către sistemul judecătoresc, Guvern sau Parlament. Organul de coordonare și monitorizare ar putea fi creat pe lângă Guvern, Parlament sau Președinție. Este adevărat că Strategia prevede monitorizarea parlamentară anuală, însă acest lucru este insuficient, deoarece monitorizarea parlamentară, în forma propusă, va avea loc o dată în an, în comisia de profil, ceea ce riscă să transforme exercițiul de monitorizare într-un proces cu o încărcătură politică pronunțată. Discuțiile în comisia parlamentară de profil trebuie să existe, însă acestea nu pot constitui unicul mijloc de monitorizare a implementării Strategiei;
 - i. Componenta organului de coordonare și monitorizare a implementării Strategiei să asigure independența și reprezentativitatea acestuia. Proiectul prevede instituirea forumului decidenților din sectorul justiției, însă acest forum este compus exclusiv din conducătorii instituțiilor care urmează a fi reformate. De regulă, conducătorii instituțiilor sunt reticenți să admită problemele grave din instituțiile proprii și au o agendă încărcată. Mai mult, un asemenea format nu permite discutarea problemelor în detaliu. Recomandăm ca acest organ să fie compus din reprezentanți ai instituțiilor de un nivel mai redus, însă cu suficientă influență, cum ar fi secretarii de stat, vicepreședinții instituțiilor, etc. De asemenea, considerăm că prezența în acest organ al membrilor din partea societății civile și a presei va spori eficiența discuțiilor. În același timp, ponderea ultimilor și al reprezentanților profesiiilor liberale ar trebui să fie suficientă pentru a influența în mod determinant deciziile acestui organ.
 - j. Coordonarea și monitorizarea să nu se transforme într-un proces tehnic, de rutină. Întâlnirile lunare în contextul Strategiei precedente s-au dovedit a fi ineficiente. Ședințe semestriale par a fi o soluție mai reușită, deoarece asigură timp suficient pentru o pregătire mai bună de ședințe și evaluarea mai obiectivă a progresului înregistrat. Bineînțeles că pot apărea circumstanțe extraordinare, iar pentru a le soluționa pot avea loc ședințe extraordinare;
 - k. Să fie prevăzute suficiente resurse financiare pentru a asigura o implementare de succes. Nici proiectul Strategiei și nici Planul de Acțiuni nu prevăd estimări realiste în acest sens. Este evident că unele activități nu vor necesita cheltuieli bugetare suplimentare. Totuși, numeroase activități necesită cheltuieli, în special cele ce țin de infrastructură, echipamente, sondaje și studii independente. Recomandăm ca să fie făcută o evaluare preliminară a cheltuielilor și aceste cheltuieli să fie menționate expres în planul de acțiuni. Evaluarea trebuie să fie realistă. În caz de incertitudine în privința costurilor exacte, recomandăm bugetarea unor costuri mai mari decât costurile minime estimate. Aceasta va asigura că nu sunt necesare ajustări bugetare viitoare, care sunt anevoioase. Nu în ultimul rând, conținutul bugetărilor planificate necesită a fi coordonate cu Cadrul Bugetar pe Termen Mediu (CBTM) actualizat în fiecare an

de către Guvern. În context, este necesară cuantificarea costurilor financiare inclusiv pentru punerea în aplicare a Legii nr. 76/2016 cu privire la reorganizarea instanțelor judecătorești din 21 aprilie 2016 și digitalizarea instanțelor judecătorești (în special prin expedierea online a actelor procedurale, aplicarea mai largă a semnăturilor electronice, extinderea dosarului electronic pentru toate judecătorii, procuraturile și avocați, reglementarea și aplicarea teleconferințelor cu deținuții, minorii și persoanele autorizate).

- I. Strategia și Planul de Acțiuni să fie coordonat la nivel de conținut cu prevederile SNIA 2017-2020 și PNADO III. Atât SNIA 2017-2020 cât și PNADO III conțin prevederi relevante pentru integritate și protecția și promovarea drepturilor fundamentale. Pilonul III este în special relevant în cazul SNIA 2017-2020 și domeniul nr. 2 – Sistemul național de justiție – în cazul PNADO III.
- m. Strategia și Planul de Acțiuni să prevadă și o componentă separată pentru dezvoltarea calității predării la facultățile de drept și orientarea studiilor spre necesitățile sistemului de justiție, acestea fiind sursa principală de cadre noi în sistemul justiției.

Aspecte specifice

Chiar dacă strategia este inevitabil un document general care prevede un cadru de planificare strategică pentru reforma sectorului justiției, acesta trebuie să fie suficient de clar, pentru a evita discuții inutile la etapa implementării. Formulările generale trebuie evitate. De asemenea, este necesar de a exclude contradicțiile aparente dintre textul Strategiei și a Planului de Acțiuni, care, la prima vedere, sunt numeroase.

Lista acțiunilor cu care urmează a fi completat documentul strategic nu este exhaustivă. În acest context, reiterăm disponibilitatea de a reveni cu comentarii și sugestii suplimentare pe marginea proiectului Strategiei și Planului de acțiuni în procesul de elaborare și definitivare a proiectelor date.

În continuare vom prezenta un set de recomandări punctuale.

a. Directiile strategice

Proiectul strategiei prevede trei direcții strategice:

- 1) Independența, administrarea, responsabilitatea și integritatea actorilor din sectorul justiției;
- 2) Accesul la justiție, calitatea și transparența actului de justiție;
- 3) Justiție eficientă și modernă.

Direcțiile strategice în general răspund principalelor trei probleme care afectează justiția din Republica Moldova (i) independența insuficientă, (ii) corupția și (iii) calitatea redusă a actului de justiție. Ca efect al acestora adițional sistemul este afectat de reticența actorilor din justiție de a aplica legea uniform și în mod egal, precum și de a asigura respectarea și garantarea drepturilor omului.

Cu toate acestea, remarcăm necesitatea redefinirii celor trei direcții propuse. Astfel, administrarea justiției este parte a eficienței justiției, iar eficiența justiției nu poate avea loc fără calitate. Totodată, asigurarea unei justiții moderne poate fi o direcție strategică prea generală pentru un document de politici. Ea este mai degrabă un mijloc pentru a asigura eficiența sau accesibilitatea justiției. Pe de altă parte, aspectele conexe ce țin de respectarea drepturilor omului, având în vedere seriozitatea problemei, ar merita să devină o direcție strategică. Aceasta va crea premise pentru reforme mai profunde pentru respectarea drepturilor omului. Totuși este important de

asigurat complementaritatea acțiunilor relevante drepturilor omului cu acțiunile prevăzute de PNADO III.

Pentru a asigura o mai bună claritate și coordonare ulterioară, propunem ca direcțiile strategice din Proiectul Strategiei să fie redefinite după cum urmează:

- 1) **Independența, responsabilitatea și integritatea actorilor din sectorul justiției:** Aici trebuie inclusă și transparența justiției, ca un element al responsabilității. Autoadministrarea profesiilor liberale s-ar putea de asemenea regăsi sub această direcție;
- 2) **Accesibilitatea, eficiența și calitatea justiției:** Aici ar fi bine de inclus toate activitățile care țin de accesul la justiție, eficiența actorilor din justiție și calitatea actelor emise de aceștia. Proiectul strategiei acum conține obiective de acest gen în toate cele 3 direcții strategice anunțate (ex. Obiectivele 1.3, 2.2, 2.3, 3.1 și 3.2);
- 3) **Respectarea drepturilor omului în sectorul justiției:** Aici se pot regăsi soluții pentru deficiențe sistemice precum lipsa unui proces echitabil sau aplicarea defectuoasă a măsurilor de asigurare în cadrul procesului penal.

b. Obiectivele strategice propuse

Schimbarea denumirii direcțiilor strategice determină reamplasarea celor 10 obiective strategice. Pe de altă parte, nu suntem siguri că unele obiective strategice sunt cu adevărat obiective strategice. În opinia noastră, cel puțin două obiective sunt mai degrabă indicatori sau activități și anume:

- 1) 2.4 Sporirea gradului de încredere în justiție;
- 2) 3.3 Modernizarea sectorului justiției prin dotare cu echipament și interconectarea acestuia.

De asemenea, se recomandă definirea unor obiective strategice distincte pentru direcția 3 propusă *supra* - Respectarea drepturilor omului în sectorul justiției. Printre acestea se pot număra:

- 1) Sporirea gradului de respectare a drepturilor omului la faza urmăririi penale;
- 2) Îmbunătățirea nivelului de respectare a dreptului la libertate;
- 3) Îmbunătățirea nivelului de respectare a vieții private în cadrul procesului civil, penal și contravențional;
- 4) Îmbunătățirea modului de executare a hotărârilor judecătorești;
- 5) Reducerea fenomenului maltratării și a detenției în condiții inumane/degradante.

c. Obiective specifice și activități

În opinia noastră, (i) unele obiective specifice și activități propuse nu sunt necesare. (ii) Altele necesită a fi re poziționate. De asemenea, considerăm că (iii) sunt necesare măsuri (activități) suplimentare.

(i) Printre cele care, în opinia noastră, nu sunt neapărat necesare se numără:

- 1) Activitatea 1.1.4.a): care se referă la rezerva judecătorească. Instituția rezervei judecătorești este una extrem de greu de administrat. În Republica Moldova ea nu a fost implementată de peste 20 de ani, deși este prevăzută în termeni generali de lege. Suplinirea vacanțelor în sistemul judecătoresc este o soluție mai ușoară și mai durabilă;
- 2) Activitatea 1.1.4.b): care se referă la creșterea graduală a numărului asistenților judiciari în judecătoria și curțile de apel. Datele CEPEJ confirmă că numărul personalului efectiv

care asistă judecătorii și procurorii este aproape sau chiar peste media europeană. Eforturile trebuie îndreptate spre suplinirea funcțiilor vacante existente;

- 3) Activitatea 1.1.5.a), care se referă la uniformizarea modalității de acces în funcțiile de judecător și procuror în baza vechimii în muncă. Această modalitate a fost ajustată cu doar câțiva ani în urmă și încă nici nu a fost pusă în aplicare. Modificarea acestor prevederi acum nu pare oportună;
- 4) Activitatea 1.1.6.c), care se referă la delimitarea competențelor dintre CSP și Procurorul General. Legea cu privire la procuratură este clară în acest sens. Cu regret, CSP nu valorifică aceste prevederi legale. Eventual pot fi introduse anumite clarificări în lege, însă acestea nu sunt atât de importante încât se fie prevăzute în noua Strategie.
- 5) Obiectivul specific 1.3.2 nu își are locul în Planul de acțiuni, deoarece reproduce activitățile care oricum sunt implementate de INJ și nu sunt determinante pentru măsurile de reformă propuse;
- 6) Activitatea 2.1.1.a) este necesară însă este benevolă și nu poate fi impusă avocaților. Activitatea pro-bono a avocaților ține de bunăvoința și disponibilitatea avocaților. Impunerea acestui sistem, în lipsa unor tradiții de asigurare a calității activității avocaților, nu va produce niciun efect benefic pentru populație, ci din contra poate afecta din calitate serviciilor prestate. De fapt, activitatea *pro-bono* a avocaților este determinată mai degrabă de veniturile suficiente obținute de avocați;
- 7) Activitatea 2.3.1, care propune introducerea în lege a criteriilor de calitate și claritate a hotărârilor judecătorești. Acest fapt nu poate fi realizat în practică. CPC și CPP deja conțin cerințe cu privire la hotărârile judecătorești și, respectiv, sentințele – acestea trebuie să fie legale, întemeiate și motivate (art. 239 CPC și art. 384 alin. (3) CPP). Criteriile de calitate nu pot fi enumerate exhaustiv și acestea se modifică periodic. Ele sunt emanația practicienilor, nu a legiuitorului. Asemenea criterii trebuie elaborate de CSJ, care deține astfel de competențe în sensul articolele 2 lit. c) și 16 lit. c) din Legea nr. 789/1996. Mai mult, asemenea criterii nu sunt necesare în cazul uniformizării practicii judecătorești și a eficientizării activității CSJ. Casarea hotărârilor necalitative este cel mai bun remediu pentru sporirea calității actelor judecătorești;
- 8) Activitatea 2.3.2.d), care se referă la întocmirea unui raport scris cu privire la recurs de către judecătorul raportor. Această măsură este puțin eficientă și doar va mări volumul de muncă al judecătorilor. O soluție mai simplă ar fi renunțarea la dispozitivele hotărârilor judecătorești și pronunțarea imediată a hotărârii judecătorești motivate;
- 9) Activitatea 3.2.2.b) ar putea fi desuetă în cazul luării deciziei în cadrul activității 3.2.2.a) de renunțare la medierea judiciară obligatorie efectuată de judecători. Recomandăm excluderea acesteia;

(ii) Printre măsurile care necesită a fi repositionate se numără:

- 1) Activitatea 2.1.2.g), locul mai potrivit al căreia este în obiectivul specific 2.1.6;
- 2) Obiectivul specific 2.1.6 și 2.17 ar fi mai potrivit sub obiectivul strategic dedicat respectării drepturilor omului

(iii) Printre măsurile care, în opinia noastră, sunt absolut necesare și care nu se regăsesc în Strategie sau Planul de acțiuni se numără:

- 1) La obiectivul specific 1.4 de introdus activități care are presupune asigurarea în practică a regulilor cu privire la comunicarea ex-parte a judecătorilor și procurorilor, precum și

- verificarea minuțioasă a averilor tuturor judecătorilor și procurorilor. De asemenea, la acest obiectiv urmează a fi introduse măsuri care să asigure respectarea în practică a distribuirii aleatorii electronice a dosarelor în instanțele judecătorești;
- 2) La obiectivul specific 1.4 este necesar includerea unor acțiuni ce țin. revizuirea competenței Procuraturii anticorupție, care trebuie să investigheze corupția mare, asigurarea transparenței Consiliului Superior al Procurorilor și consolidarea Autorității Naționale de Integritate.
 - 3) Obiectivul specific 1.3. (Consolidarea instruirii, formării și specializării juridice) ar trebui să includă și o analiză a activității INJ și a procedurilor acesteia pentru sporirea calității instruirii la INJ. INJ a fost o instituție cheie inclusă în precedenta strategie și a fost beneficiarul asistenței din partea diferitor parteneri. Nu este însă clar modul în care INJ s-a reformat pentru a putea răspunde adecvat cerințelor actuale;
 - 4) La obiectivul specific 2.1.5 de introdus drept activitate posibilitatea externalizării serviciilor de traducere. Acest fapt va soluționa multe din problemele existente în acest domeniu;
 - 5) Introducerea la obiectivul specific 2.2.3 a activității care să prevadă introducerea sistemului de distribuie aleatorie a cauzelor în procuratură;
 - 6) Introducerea la obiectivul 2.3.2 a unei activități ce se referă la revizuirea rolului CSJ, pentru ca aceasta să devină o veritabilă instanță de casație și al cărei sarcină principală să fie uniformizarea practicii judecătorești, limitând competența și reducându-i numărul judecătorilor;
 - 7) Introducerea la obiectivul 2.3.2 a unei activități ce să impună CSJ elaborarea ghidurilor cu privire la individualizarea sancțiunilor penale în diferite categorii de cauze, o practică răspândită în democrațiile avansate și care reduce considerabil riscul de arbitrar;
 - 8) Introducerea la obiectivul 2.4.1 a activității ce ține de implementarea sistemului E-Dosar și introducerea unui mecanism eficient pentru public pentru primirea și depunerea documentelor în instanțele judecătorești în regim electronic;
 - 9) Introducerea la obiectivul 2.4.1 activității ce ține de respectarea regulilor cu privire la publicarea hotărârilor judecătorești anonimizate pe portalul instanțelor judecătorești. La acest capitol există curențe semnificative. Unele hotărâri sunt anonimizate excesiv iar alte hotărâri ce trebuie anonimizate sunt publicate fără a exclude datele sensibile;
 - 10) Introducerea la obiectivul 3.3.1 lit. f) a unei activități care să prevadă excluderea începând cu 1 ianuarie 2021 a ținării statisticii judiciare în registre scrise manual, practică care subminează acuratețea datelor din Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor. ;
 - 11) Introducerea la obiectivul 3.3.1 a unei activități care să prevadă excluderea ținării statisticii judiciare în registre scrise manual, practică care subminează acuratețea datelor din Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor;
 - 12) Strategia nu prevede acțiuni cu privire la măsurile penale de combatere a corupției în justiție. Acestea ar trebui să se regăsească în strategie sau planul de acțiuni, inclusiv în ceea ce privește evaluarea practicilor existente, fortificarea mecanismelor de investigare a corupției din justiției și de aplicare a sancțiunilor suficiente, coordonate cu conținutul Strategiei de Integritate și Anticorupție pentru anii 2017-2020 și cu Planurilor de Acțiuni de implementare a SNIA, în special cel relevant pentru III – Justiția și Autoritățile Anticorupție;
 - 13) Nici strategia și nici planul de acțiuni nu prevăd măsuri menite să asigure autonomia funcțională a Inspecției Judiciare în cadrul CSM. Această măsură trebuie introdusă pentru a asigura o inspecție judiciară funcțională;
 - 14) Nici strategia și nici planul de acțiuni nu prevăd măsuri menite să îmbunătățească funcționarea Curții Constituționale, deși astfel de măsuri au fost propuse în Strategia precedentă și nu au fost realizate;

- 15) Documentele avizate nu se referă la problema supraaglomerării instanțelor de apel și a discrepanțelor enorme între volumul de lucru al acestora. Acest fapt ar putea fi rezolvat prin includerea activităților ce presupun: 1. Examinarea oportunității de revizuire a circumscripțiilor curților de apel și a unor judecătoriai 2. Asigurarea unor cheltuieli bugetare anuale minime pentru planificarea și construcția noilor clădiri judecătorești în conformitate cu Hotărârea Parlamentului nr. 21 din 3 martie 2017. Volumul de muncă la curțile de apel de asemenea ar putea fi redus prin ajustarea sistemului de apel în cauzele civile și penale (renunțarea la depunerea recursurilor nemotivate și repunerea separată în termenul de apel)
- 16) Nu se regăsesc măsuri de gestionare eficientă a resurselor umane din sistemul justiției, inclusiv a resurselor care au plecat din sistem. Pentru a reduce din impactul negativ asupra sistemului justiției datorat de frecvente poziții vacante din sistem și fluctuația de cadre, recomandăm crearea unui registru al angajaților din sistemul justiției, pentru a asigura contactul ulterior cu foștii angajați în caz de apariție de posturi vacante;
- 17) Deși Planul de Acțiuni se referă la implicarea judecătorilor în alegerea președinților și vicepreședinților de instanțe (p.1.1.2), nu se regăsesc măsuri de excludere a conflictului de competențe dintre președintele instanței și mecanismele instituite prin lege pentru a exclude influențarea asupra modului de distribuție a dosarelor.
- 18) Includerea unei componente separate după punctul 1.3. dedicată dezvoltării calității predării la facultățile de drept și orientarea studiilor spre necesitățile sistemului de justiție. Printre acestea pot fi evaluarea curriculum-urilor și încurajarea cursurilor care să îmbunătățească calitatea gândirii critice, a scrierii textelor juridice și a motivării, precum și învățarea informațiilor despre administrarea sistemului de justiție.

În final, reiterăm oportunitatea reflectării în noul document strategic a măsurilor de politici restante în domeniul justiției și integrității în sectorul justiției formulate anterior în **Cartea Alba a Bunei Guvernări**⁴ prezentată de IPRE, CRJM și Expert-Grup la 19 iulie 2019.

⁴ IPRE, CRJM, Expert-Grup, Cartea Albă a Bunei Guvernări, 19.07.2019 disponibilă în limba română: <http://ipre.md/2019/07/19/cartea-alba-a-bunei-guvernari-propuneri-privind-prioritatile-de-politici-pentru-urmatoarele-12-luni-pentru-guvernul-republicii-moldova/>